

TROGIRSKA ZAGORA

— suvremeni tokovi razvojnog procesa geografske sredine —

DERADO KLEMENT, Split

Uvod

Trogirska zagora je krški prostor odijeljen priobalnim planinskim lancima od primorskog pojasa, u neposrednoj blizini Splita i Trogira.¹ U toku duge povijesne prošlosti naseljenosti i gospodarsko značenje prostora Trogirske zagore bili su određeni stočarsko-agrarnim potencijalom zemljišta. Prirodna podloga nije pogodovala stvaranju snažnije autogene gospodarske osnove pa je povećanjem broja stanovnika od 19. stoljeća dolazilo do sve veće disproporcije sa prehrambenim izvorima.² Dok je godine 1857 na 1 km² živjelo prosječno 23 stanovnika, godine 1900 tu već živi 32 stanovnika. Povećanje broja stanovnika značilo je opterećivanje skromnih mogućnosti prirodne podloge a krški teren pružao je male mogućnosti u širenju obradivih površina tako da je agrarna proizvodnja osiguravala sve manje agrarnih proizvoda per capita. U osiguravanju potreba u prehrani stanovnici Trogirske zagore širili su površine pod pašnjacima na račun šumskog zemljišta kako bi povećanjem broja stoke zadovoljili svoje potrebe. Međutim povećanje broja stoke dovelo je do pretjeranog stočarenja na inače već degradiranom biljnom pokrovu što je utjecalo na daljnje remećenje ravnoteže prirodno siromašnog i društveno opterećenog prostora Trogirske zagore. U razdoblju između dva svjetska rata disproporcija sa prehrambenim izvorima postaje najtragičnija. U popisnoj godini 1931. na području Trogirske zagore živjelo je 13 177 stanovnika ili 39 stanovnika na 1 km². Trogirska zagora tada predstavlja područje migracijskog mirovanja u kojem i dalje raste broj stanovnika. Male površine zemljišnog posjeda kojima je raspolagao relativno veliki broj seoskih domaćinstava jedva su u prosječno rodnom godinama pružale nekakvu egzistencijalnu osnovu dok je u slabije rodnom godina-

¹ Područje Trogirske zagore zahvaća površinu od 336,7 km². Obuhvaćeno je devetnaest katastarskih jedinica: Blizna, Bristivica, Bogdanovići, Brštanovo, Divojevići, Dugobabe, Kladnjice, Korusce, Labin, Lečevica, Ljubitovica, Mitlo, Nisko, Prapatnica, Prgomet, Primorski dolac, Radošić, Trolokve, Vučevica.

Naziv Trogirska zagora potječe iz prošlosti kada je ovaj prostor isključivo gravitirao obalnom gradiću Trogiru. Naziv se zadržao do danas iako je kraj sada snažno uključen u gravitacijsko područje Šplita.

² O društvenom i gospodarskom kretanju od sredine 19. stoljeća u Trogirskoj zagori: K. Derado, Trogirska zagora, Radovi geografskog instituta u Zagrebu, sv. 8, Zagreb 1969 str. 59—65.

Sl. 1. Trogirska Zagora i njezine katastarske općine

Fig. 1. L'arrière pays de Trogir, remembrement cadastrale

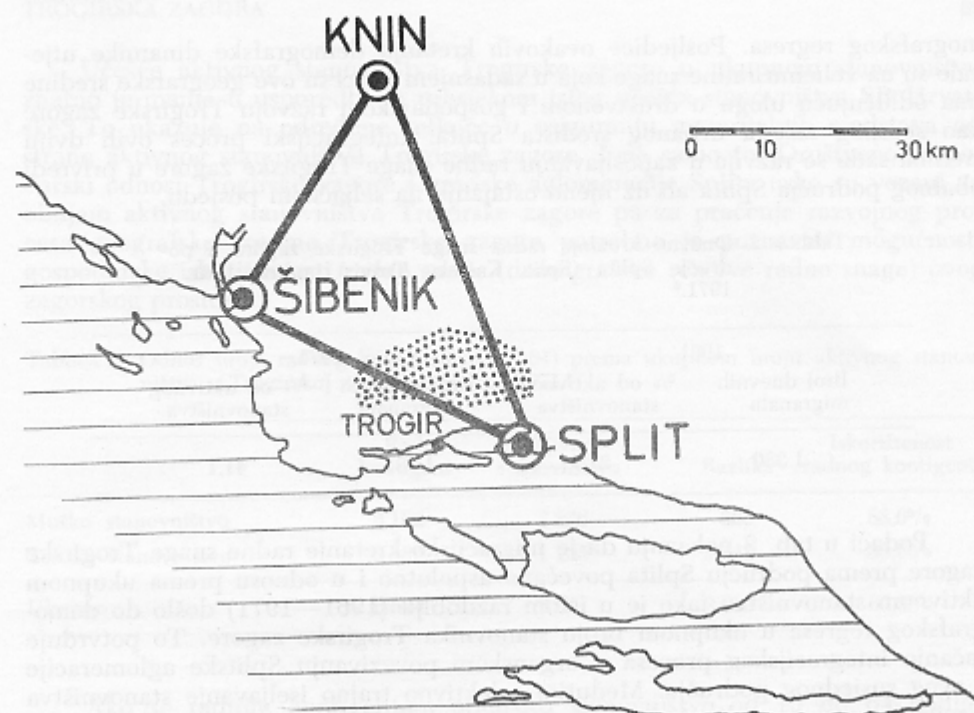
ma dolazilo do gladovanja stanovništva pa je morala pristizati pomoć države i javnosti.

Suvremeni procesi

Opći tok razvojnog procesa u našoj zemlji nakon drugog svjetskog rata karakterizira napuštanje agrarno prenaseljenih krajeva i kretanja prema urbanim sredinama u kojima je moguće osigurati novčanu zaradu.

Ova migracijska kretanja otvaraju i za stanovnike Trogirske zagore puteve prema boljem životu. Njih izazivaju vanjski impulsi koji se ogledaju u dinamičnom privrednom i urbanom rastu susjedne aglomeracije gradskog područja Splita.³ Otvaranjem mogućnosti rada u susjednom priobalnom području Splita imalo je za stanovnike Trogirske zagore posebno životno značenje jer je ono došlo upravo u ono razdoblje razvojnog procesa ove geografske sredine kada više nije bilo nikakve nade za popravljjanje gospodarskog i društvenog stanja u uvjetima autarkične ekonomije na već iscrpljenoj prirodnoj podlozi. Snaga siromaštva u uvjetima velike agrarne naseljenosti bila je dovoljna za brojne teškoće koje je trebala radna snaga Trogirske zagore svladavati u svakodnevnom kretanju od mjesta stanovanja do mjesta rada.

³ Split u to doba razvija radno-ekstenzivnu privredu što naročito pogoduje otvaranju procesa povremene i stalne migracije radne snage koja se direktno iz poljoprivrede uključuje u privredu grada.

Sl. 2. Prometno-geografski položaj Trogirske zagore u trokutu Split-Šibenik-Kninska vrata
Fig. 2. Position de l'arrière pays du Trogir

Tablica 1. Kretanje broja stanovnika i naseljenosti Trogirske zagore od 1948. do 1971.⁴

Godina	Broj stanovnika	Stanov./km ²	1948 = 100
1948.	13 016	38,6	100
1953.	13 163	39,1	101
1961.	12 831	38,1	99
1971.	10 925	32,4	84

Ukupan broj stanovnika Trogirske zagore održava se u granicama stagnacije sve do popisne godine 1961. Ovakovo kretanje broja stanovnika rezultat je relativno visokog prirodnog prirasta koji uspijeva nadoknaditi broj stalno iseljenog stanovništva.⁵ U zadnjem popisnom razdoblju (1961—1971) dolazi do de-

⁴ »Stanovništvo 1857—1961, po naseljima i dijelovima naselja« Zavod za statistiku SRH, Zagreb, 1964.

Popis stanovništva 1971 — rezultati za stanovništvo i domaćinstva po naseljima i općinama, Savezni zavod za statistiku, Beograd 1972.

⁵ Emigracijski deficit u Trogirskoj zagori od 1948. do 1961. iznosio je 2 864 stanovnika ali populacijski eksplozivno područje (prirodni prirast tada je bio 2 679 stanovnika) uspijevalo je gotovo nadoknaditi broj stalnog iseljenog stanovništva (K. Derado, op. cit. str. 64).

mografskog regresa. Posljedice ovakovih kretanja demografske dinamike utjele su na veličinu radne snage koja u sadašnjem procesu ove geografske sredine ima odlučujuću ulogu u društvenom i gospodarskom razvoju Trogirske zagore kao seoskog zaleđa urbanog središta Splita. Integracijski proces ovih dviju sredina sada se razvija u zapošljavanju radne snage Trogirske zagore u privredi obalnog područja Splita ali uz njeno ostajanje na seljačkom posjedu.

Tablica 2. Dnevno kretanje radne snage Trogirske zagore u područje Splita (Split, Kaštela, Trogir) godine 1961. i 1971.⁶

1961.		1971.	
Broj dnevnih migranata	% od aktivnog stanovništva	Broj dnevnih migranata	% od aktivnog stanovništva
1 330	27,4	1 631	41,1

Podaci u tab. 2 pokazuju da je migracijsko kretanje radne snage Trogirske zagore prema području Splita povećano apsolutno i u odnosu prema ukupnom aktivnom stanovništvu iako je u istom razdoblju (1961—1971) došlo do demografskog regresa u ukupnom broju stanovnika Trogirske zagore. To potvrđuje jačanje integracijskog procesa u organskom povezivanju Splitske aglomeracije i ovog susjednog područja. Međutim selektivno trajno iseljavanje stanovništva Trogirske zagore, gdje iseljuje pretežno stanovništvo u mlađoj radnoj dobi, dovodi do smanjena volumena radne snage što se negativno odražava u učvršćivanju funkcionalne povezanosti gradskog središta Splita s Trogirskom zagorom kao dijela njegovog neposrednog zaleđa.

Tablica 3. Stanovništvo ukupno i prema aktivnosti za Trogirsku zagoru i za SR Hrvatsku, godine 1971.⁷

	Trogirska zagora		SR Hrvatska
Aktivno stanovništvo	3 961 ili	36,3%	45,5%
Osobe s osobnim prihodom	879 ili	8,0%	8,3%
Udržavane osobe	6 085 ili	55,7%	46,2%
Ukupno	10 925	100	100

⁶ Popis stanovništva 1961. — Stanovništvo prema spolu i mjestu rada, po naseljima, Zavod za statistiku SRH — Zagreb 1964. Popis stanovništva 1971. — Stanovništvo prema migracionim obilježjima po naseljima i općinama (zaposleno osoblje van naselja), Savezni zavod za statistiku, Beograd, 1972.

Budući da radna snaga Trogirske zagore koja je zaposlena van domaćinstva ide na rad samo u pravcu Splita, Kaštela i Trogira, to navedeni podaci pokazuju stvarno kretanje radne snage prema susjednom obalnom području. Ovdje nije uračunat 261 stanovnik Trogirske zagore na privremenom radu u inozemstvu (Popis stanovništva 1971. — aktivno stanovništvo prema djelatnosti: osobe na privremenom radu u inozemstvu, Savezni zavod za statistiku, Beograd 1972).

⁷ Popis stanovništva 1971. — rezultati za stanovništvo i domaćinstva po naseljima i općinama: aktivno stanovništvo prema djelatnosti. Savezni zavod za statistiku, Beograd, 1972.

Statistički godišnjak 1975. — Stanovništvo prema aktivnosti po popisu 1971, str. 371, Savezni zavod za statistiku, Beograd.

Učešće aktivnog stanovništva Trogirske zagore u ukupnom stanovništvu znatno je manje u usporedbi sa prosjekom istog učešća stanovništva SR Hrvatske. To ukazuje na određene teškoće u osiguranju materijalnih sredstava od strane aktivnog stanovništva Trogirske zagore. I ne samo to. Društveno-gospodarski odnosi Trogirske zagore i gradske aglomeracije Splita usko su vezani za obujam aktivnog stanovništva Trogirske zagore pa za praćenje razvojnog procesa geografske sredine Trogirske zagore potrebno je poznavati mogućnosti gospodarske iskorištenosti radne snage (demografske rezerve radne snage) ovog zagorskog prostora.

Tablica 4. Odnos broja radnog kontigenta (15—64) prema ukupnom broju aktivnog stanovništva u Trogirskoj zagori za godinu 1971.⁸

	Radni kontigent	Aktivno stanovništvo	Razlika	Iskorištenost radnog kontigenta
Muško stanovništvo	3 192	2 826	366	88,6%
Žensko stanovništvo	3 382	1 135	2 247	33,6%
Ukupno	6 574	3 961	2 613	60,3%

Ako se radnim kontigentom obuhvati stanovništvo od 15 do 64 godine života onda se iz tab. 4 može zaključiti da je na području Trogirske zagore došlo do gotovo potpune iskorištenosti muške radne snage. To je novi činilac u daljnjem razvojnog procesu ove geografske sredine koja je do sada imala važnu ulogu rezervoara muške radne snage (uglavnom nekvalificirane) za priv. edu susjednog Splita. Međutim na području Trogirske zagore jako je izražena mala iskorištenost rezerve ženske radne snage. To je posljedica malog udjela ženske radne snage u dnevnom kretanju prema gradskom području Splita (oko 10% od ukupnog broja dnevnih migranata) kao i malih mogućnosti zaposlenja ženske radne snage van domaćinstva na području Trogirske zagore. Neangažirana ženska radna snaga uglavnom se uključuje kao pomažući član u radove na seljačkom posjedu domaćinstva u kojem živi. Masovna pojava angažiranja muške radne snage na radu van domaćinstva uzrokuje da glavni teret poljoprivrednih poslova na seljačkom imanju preuzima ženska radna snaga. Međutim ovakav položaj ženskog stanovništva mladih radnih dobi u sadašnjem razvojnog procesu geografske sredine Trogirske zagore uvjetuje sve veće učešće žena u ruralnom eksodusu. (Posljedice toga analizirane su tablicom br. 9).

Kao posljedica življenja na zemljišnom posjedu i stalnim zaposlenjem izvan njega na području Trogirske zagore dolazi do stvaranja profesionalne heterogenosti. To je pozitivan proces koji utječe na ublažavanje polarizacije selo-grad i jača ulogu Trogirske zagore kao urbanog zaleđa Splita.

⁸ Popis stanovništva 1971 — rezultati za stanovništvo i domaćinstvo po naseljima i općinama: stanovništvo prema spolu i starosti aktivno stanovništvo prema djelatnosti, Savezni zavod za statistiku, Beograd, 1972.

Za dobiti podatke tzv. demografske rezerve radne snage (RD) potrebno bi bilo raspolagati podacima ekonomski aktivnih osoba u radnoj dobi. Međutim stavljanje u odnos broja stanovnika u radnoj dobi (15—64) s ukupnim brojem aktivnog stanovništva može poslužiti kao pokazatelj radne iskorištenosti radnog kontigenta.

Tablica 5. Struktura ukupno aktivnog stanovništva prema djelatnosti u Trogirskoj zagori, godine 1971.⁹

Grana djelatnosti	Broj stanovnika	%
Poljoprivreda	1 673	42,2
Industrija	823	20,8
Građevinarstvo	323	8,2
Promet	266	6,7
Zanatstvo	145	3,7
Trgovina	115	2,9
Stambeno-komunalna djelatnost	156	3,9
Ostale djelatnosti	460	11,6
Ukupno	3 961	100

U sadašnjem procesu razvoja geografske sredine Trogirske zagore poljoprivredna djelatnost u odnosu na nepoljoprivredne djelatnosti predstavlja manjinu aktivnog stanovništva što ukazuje da je na području Trogirske zagore znatno odmakao proces raspadanja naturalnog i autarkičnog sela. Pod utjecajem zapošljavanja izvan gospodarstva mladog i pretežno muškog stanovništva stvara se jedan novi sloj stanovništva nepoljoprivrednih djelatnosti koji svojim demografskim i profesionalnim svojstvima postaje nosilac društvene i gospodarske transformacije ove geografske sredine.

Tablica 6. Broj stanovnika Trogirske zagore sa završenom školom višom od osnovne škole, godine 1971.¹⁰

	Broj muških stanovnika	%	Broj ženskih stanovnika	%	Ukupno
Škole za KV i VKV radnike	377	81,9	34	32,7	411
Gimnazija	15	3,3	15	14,4	30
Škole za srednji stručni kadar	41	8,9	33	31,7	74
Više, visoke škole i fakulteta	27	5,9	22	21,2	49
UKUPNO	460	100	104	100	564

Relativno veliki broj kvalificiranih i visokokvalificiranih radnika vrši jak utjecaj na proces društvenih i gospodarskih promjena u seoskim naseljima Trogirske zagore približavajući na taj način uvjete života u selu gradskim uvjetima. Međutim u sadašnjem razvoju ove ruralne sredine povećavanje nepoljoprivrednih djelatnosti ne odražava u isto vrijeme i u napuštanju tradicionalne seljačke ekonomije na imanju, što pokazuje slijedeća tablica.

⁹ Popis stanovništva 1971 — rezultati za stanovništvo i domaćinstva po naseljima i općinama: aktivno stanovništvo prema djelatnostima Savezni zavod za statistiku, Beograd, 1972.

¹⁰ Popis stanovništva 1971. — rezultati za stanovništvo i domaćinstva po naseljima i općinama: stanovništvo staro 10 i više godina prema školskoj spremi i spolu i nepismeni prema starosti i spolu, Savezni zavod za statistiku, Beograd, 1972.

Tablica 7. Način iskorištavanja obradivih površina Trogirske zagore u godini 1975, u hektarima i indeks 1961—100¹¹

	Pšenica	Ječam	Kukuruz	Raž	Ostale žitarice	Ukupno žitarice
ha	805	747	383	50	42	2 007
Indeks						72

	Industrijsko bilje	Povrće	Stočno bilje	Ugari i neobra- dene oranice	Ukupno oranične površine
ha	14	649	522	911	4 123
Indeks	18	139	257	137	98

	Voćnjaci	Vinogradi	Sveukupno
ha	31	584	7 738
Indeks	38	96	97

Struktura iskorištavanja obradivih površina pokazuje obilježja tradicionalne prehrambene ekonomije u zagorskom kršu. Međutim seljački posjed ipak je izgubio oko egzistencijalno značenje koje je imao u uvjetima autarkične agrarne prenapućenosti jer se sada ekonomija domaćinstva dopunjuje zaradom u gradu. Dva izvora dohotka doprinijela su samo u tome da je nestala ona stalna briga prehrane sa seljačkog domaćinstva kao osnovnog uvjeta egzistencije njegovih članova. U sadašnjoj fazi razvoja seosko imanje ima ulogu uporišta jeftinije samoopskrbe domaćinstva (»ne moram od plaće kupovati hranu na gradskoj tržnici«). Uz žitarske kulture, povrtlarstvo i vinogradarstvo takva domaćinstva uključuju i arhaičan uzgoj stoke bez interesa za tržišnu realizaciju. Slaboproduktivna prirodna podloga i veličina zemljišnog posjeda domaćinstava ograničavajući su faktori unapređivanja poljoprivredne proizvodnje.

Tablica 8. Domaćinstva Trogirske zagore prema veličini zemljišnog posjeda¹²

Veličina zemljišta	Broj domaćinstava	%
Bez zemlje	318	12,2
Do 1 ha	1 415	54,4
1 — 5 ha	805	31,0
Preko 5 ha	62	2,4

Održavanju tradicionalne prehrambene ekonomije u Trogirskoj zagori doprinose i specifičnosti regionalnih prilika kao ljetne suše i nemogućnost natanjanja obradivih površina, razbacanost obradivih površina između prostranih površina kamenjara, često veoma plitak aktivni profil tla, nesređeni pravno-imo-

¹¹ Izvještaji po katastarskim općinama o površinama i nasadima na kraju proljetne sjetve 1975, Savezni zavod za statistiku Beograd 1975.

¹² Popis stanovništva 1971. — rezultati za stanovništvo po naseljima i općinama: domaćinstva prema veličini zemljišnog posjeda i izvorima prihoda, Savezni zavod za statistiku, Beograd 1972.

vinski odnosi i drugo. Međutim indeksi u tab. 7 pokazuju da je i na području Trogirske zagore započeo proces prijelaza seljačkog posjeda u radničko-seljačko gospodarstvo što se uočava u smanjivanju površina pod žitaricama i povećanjem površina po povrtnarskim kulturama te naročito stočnog krmnog bilja.

Rad na seljačkom domaćinstvu koje ne raspolaže novcem za veća i intenzivnija ulaganja u tehničku opremu težak je i odbija one članove domaćinstva koji mogu naći druge mogućnosti za svoju egzistenciju. Radna snaga na seljačkom imanju uglavnom se osigurava od ženskog stanovništva budući da je muška radna snaga angažirana na radu izvan seljačkog gospodarstva. Osim toga na području Trogirske zagore nema lociranih privrednih objekata s ponudom radne snage za žensko stanovništvo što bitno utječe na položaj mlade ženske radne snage koja živi na seljačkom gospodarstvu. Status pomažućeg člana u seljačkom gospodarstvu bez materijalnih preduvjeta jedan je od osnovnih uzroka da žensko stanovništvo mladih radnih godišta Trogirske zagore lakše trajno napušta ovaj kraj nego li muško stanovništvo koje ima veće mogućnosti na rad izvan domaćinstva.

Tablica 9. Biološka struktura stanovništva Trogirske zagore u god. 1961. i 1971.¹³

Dobna skupina	1961		1971	
	Muško stanovništvo Broj	%	Žensko stanovništvo Broj	%
0—14	2 297	37,8	2 182	32,3
15—29	1 439	23,7	1 448	21,3
30—64	1 843	30,3	2 492	36,9
65 i više	495	8,2	632	9,4
Ukupno	6 074		6 754	
%	47,4	100	52,6	100

Dobna skupina	1971		1971	
	Muško stanovništvo Broj	%	Žensko stanovništvo Broj	%
0—14	1 564	29,0	1 468	26,5
15—29	1 382	25,0	1 086	19,6
30—64	1 821	33,8	2 306	41,6
65 i više	618	11,5	680	12,3
Ukupno	5 385		5 540	
%	49,3	100	50,7	100

Tablica 9. pokazuje slijedeća obilježja demografsko-gospodarskog procesa na području Trogirske zagore:

— znatno manje učešće stanovništva najmlađe dobne skupine (0—14) godine 1971. u odnosu na godinu 1961, što ukazuje na intenzivan početak procesa starenja stanovništva,

¹³ Popis stanovništva 1971. — rezultati za stanovništvo po naseljima i općinama: stanovništvo prema spolu i starosti, Savezni zavod za statistiku, Beograd 1972.

— intenzivnije trajno iseljavanje ženskog stanovništva utjecalo je na brojčane odnose muškog i ženskog stanovništva tako da se u spolnoj strukturi ukupnog stanovništva povećava učešće muškog stanovništva,

— smanjenje ženskog stanovništva u dobnoj skupini od 15. do 29. godine života godine 1971. u odnosu na godinu 1961. kao i na izraženi deficit ženskog stanovništva u odnosu na muško stanovništvo u istoj dobnoj skupini (15—29) godine 1971. odrazit će se negativno na daljnji proces demografske dinamike budući da se radi o ženidbenoj dobi i dobi visoke fiziološke plodnosti žena,

— odlazak muških članova na rad izvan domaćinstva zahtijevao je angažiranje ženskog stanovništva u radu na seoskom imanju pa je i na području Trogirske zagore došlo do feminizacije radne snage na seljačkom gospodarstvu. Međutim u sadašnjem procesu većeg učešća žena u ruralnom eksodusu javlja se pojava devitalizacije s obzirom na starost jer trajnim odlaskom mlađe ženske radne snage rad na seljačkom gospodarstvu sve više se oslanja na starija godišta i djecu.

Zaključak

Trogirska zagora je na sadašnjem stupnju razvojnog procesa ove geografske sredine još uvijek seosko zaleđe Splita i Trogira koje aktivno sudjeluje u radnom procesu tih gradova time što im daje pokretnu radnu snagu. Zahvaljujući na taj način širenju mješovitih domaćinstava u seoskim naseljima Trogirske zagore postepeno se moderniziraju stare seljačke kuće i grade nove s gradskim obilježjima. Poboljšanje općih životnih uvjeta u ovoj geografskoj sredini ogleda se u završenoj elektrifikaciji naselja i podizanju društvenih institucija općeg interesa kao zdravstvenih stanica, osnovnih škola i drugo. Međutim još uvijek limitirajući faktori uraštavanja i međusobnog prožimanja naselja Trogirske zagore i gradskog područja Splita su nedovoljna izgradnja asfaltiranih cesta, nedostatak vodovodne mreže i modernizacija PTT-prometa.

Demografsko-gospodarska analiza sadašnjih tokova kretanja razvojnog procesa ove geografske sredine pokazala je širenje sloja radnika-seljaka i mješovitih domaćinstava čime jača proces povezivanja sela s gradom. Međutim demografsko-gospodarska analiza isto tako je pokazala da usporedno s ovim procesom javlja se i suprotan proces trajnog iseljavanja, posebno mladih, stanovnika iz ovog područja. Selektivna trajna migracija s obzirom na dob uzrokuje slabljenje funkcionalne povezanosti Trogirske zagore sa susjednim Splitom, dovodi do sve većeg demografskog »pražnjenja« ovog prostora u neposrednom zaleđu Splita, djeluje negativno na gospodarsko ponašanje u korištenju prednosti koje mogu pružiti radničko-seljačka gospodarstva, uvjetuje smanjivanje radne snage i fertilnog kontigenta, doprinosi povećanju opterećenosti aktivnih osoba uzdržavanim stanovništvom. U uvjetima takove nestabilne društveno-gospodarske situacije na ovom području, dolazi do krize u adaptaciji današnjim standardima urbanizacije prostora i suvremenom načinu života stanovnika.

U sadašnjem razvoju Trogirske zagore već sada mogu se sagledavati nove tendencije u tokovima razvojnog procesa ove sredine. Njih izazivaju ponovno vanjski impulsi izazvani intenzivnim društvenim i gospodarskim razvojem primorskog pojasa Splitske aglomeracije. Dosadašnji društveno-gospodarski razvoj gradske aglomeracije Splita kretao se u pravcu jako izražene koncentracije privrednih i neprivrednih kapaciteta na uskom priobalnom prostoru od Trogira do Omiša. To je dovelo do toga da je već sada ovaj prostor postao dovoljno zasi-

čen društvenim i privrednim sadržajima i objektima koji privlače imigraciju. Zato se u sadašnjem razvojnem procesu ove prostorne aglomeracije nameće otvaranje procesa dekoncentracije i disperzije pojedinih privrednih i neprivrednih sadržaja u rijetko naseljeno i bez privrednih objekata susjedno zagorsko zaleđe. Područje Trogirske zagore u aktiviranju lokalnih mogućnosti ovim procesom, nudi određene prednosti svojim prometno-geografskim položajem, a te su:

a) Neposredna blizina Splita kao najveće gradske aglomeracije na našem Primorju,

b) Položaj Trogirske zagore u trokutu što ga zatvaraju gradska žarišta Splita i Šibenika te Kninska vrata kao prirodno najpovoljniji pravac u prometnom povezivanju Srednjeg Primorja i unutrašnjosti,

c) Slobodni zaravni tereni vapnenačkih zaravni i udolina na području Trogirske zagore, pogodni za lokaciju proizvodnih i neproizvodnih kapaciteta.

Valoriziranjem elemenata prometno-geografskog položaja Trogirske zagore razvijat će se postepeno novi pozitivniji i stabilniji odnosi Trogirske zagore prema Splitu koji će bitno obogatiti sadržajima prostor zagorskog kraja i jačati ulogu Splita kao žarišnog središta. Proces međusobnog dopunjavanja veoma je složen i treba mu na vrijeme posvetiti odgovarajuću pažnju.

L'ARRIÈRE-PAYS DE TROGIR — LES COURANTS CONTEMPORAINS DU PROCESSUS DU MILIEU GÉOGRAPHIQUE

Derado Klement

L'arrière-pays de Trogir est un espace karstique dans le voisinage immédiat de la région urbaine de la ville de Split. C'est durant des siècles que le destin de la population de l'arrière-pays de Trogir dépendait des ressources locales très maigres. Après la dernière guerre, c'est une vive intensité du développement économique et social de la région littorale de Split qui a entamé le processus d'une migration quotidienne de la main-d'œuvre qui prenait forme d'une émigration définitive (surtout parmi la tranche de la population masculine active). L'évolution contemporaine de cette étendue rurale est caractérisée par l'apparition des premières signes intensives du processus de vieillissement, le nombre des personnes d'âge jeunes ayant diminué par rapport au nombre total de la population, non-obstant que cette espace soit biologiquement encore assez forte. On remarque ces derniers temps une émigration toujours plus croissante de la population féminine ce qui fait le processus de la diminution totale de la population est accélérée. Sont apparus ces derniers temps des stimulus économiques qui font que la main-d'œuvre qualifiée est gardée sur place: aussi la propriété foncière rurale devient-elle le moyen propice pour élever le standing d'une manière plus facile. Se munissant d'une qualification professionnelle propre à la vie urbaine, tout habitant de l'arrière-pays de Trogir s'approprie en même temps le statut social de ceux qui habite la ville tout en gardant son statut du propriétaire foncier — ce qui change essentiellement sa position sociale par rapport au passé, donc au temps où le paysan-ouvrier non-qualifié restait à la campagne à cause d'une nécessité économique. Le fait que la population de l'arrière-pays de Trogir s'acquiert une formation professionnelle propre à la ville, celui-ci stabilise le processus de la migration définitive, sans perdre de vue que l'intensité de cette stabilisation dépend de l'adaptation de ce milieu rural accompagnée du degré de l'expansion de l'infrastructure.

Le développement futur de l'arrière-pays de Trogir dépendra avant tout du degré de l'urbanisation de ce milieu rural. Ce fait doit être considéré comme un processus de la progression des installations productives de l'espace littoral de Split ce qui aura pour cause la transformation de cet arrière-pays, du reste fort peu peuplé, en une partie urbanisée de l'étendue urbaine de la ville de Split.

Traduit par S. Lapenda